

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І.В. ЛЕВИЦЬКА,
д.е.н., доцент, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Амортизація як основа внутрішніх джерел інвестування підприємств харчової промисловості

У статті розглядаються актуальні питання інновацій в структуризації амортизаційних відрахувань як внутрішніх джерел інвестування підприємств харчової промисловості в умовах фінансової кризи.

Ключові слова: основні фонди, відтворення, амортизація, знос, інвестиції.

В статье рассматриваются актуальные вопросы инноваций в структурировании амортизационных отчислений как внутренних источников инвестирования предприятий пищевой промышленности в условиях финансового кризиса.

Ключевые слова: основные фонды, воспроизводство, амортизация, износ, инвестиции.

In the article shall be considered the topical questions of innovations as examined at structuring of depreciation decrees as internal sources of investing of enterprises of food retail industry in the conditions of financial crisis.

Keywords: primary funds (fixed capital), reproduction, amortization, depreciation, investment.

Значний прорив у технологіях та інформаційній сфері спонукає підприємство орієнтуватися на нові джерела конкурентних переваг та створювати їх. Сучасний етап пов'язаний із зайняттям чільного місця серед складових динамічних порівняльних переваг науково-технічними досягненнями та інноваціями на всіх стадіях життєвого циклу продукту, починаючи від створен-

ня товару або послуги, через просування його від виробника до споживача, та закінчуючи наступною утилізацією.

Постановка проблеми. Питання відтворення основних засобів та управління цими процесами, як визначальних у досягнення конкурентоспроможності підприємства харчової промисловості, вивчається вже давно. Але останнім часом ця проблема меншою мірою висвітлюється у наукових працях, оскільки увагу науковців привертають питання управління інвестиціями та інвестиційною діяльністю без визначення особливостей інвестування у відтворювальні процеси.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми процесів відтворювання розглядали як представники класичної школи, так і сучасної економічної науки: А. Богданов, Д. Крисанов, Ф. Кене, К. Маркс, В. Немчинов, А. Орлеанський, В. Поздняков, С. Покропивний, П. Суїзі, І. Трахтенберг, Г.Фельдман, Ш. Хошимура та інші.

Проблеми амортизації, обґрунтування економічно доцільних термінів служби основних фондів, дослідження впливу інноваційних чинників на їхню тривалість розглядалися у працях багатьох вітчизняних та закордонних учених, зокрема, О. Азарян, В. Александрової, Д. Баранова, В. Будаєва, О. Балацького, Т. Васильєвої, О. Виноградова, А. Войчак, О. Гапоненка, М. Геєця, В. Захарова, А.Заїчковського, Е. Голубков, Л. Довгань, М. Мартиненко, Т. Мостенської, С. Оборської, В. Прядко, А. Романова, В. Руделіуса, Г.Тарасюка, А.Черєпа, Я. Кваші, С. Козьменка, П. Массе, Л. Мельника, Е. Янчі та ін.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проте поза увагою науковців залишаються питання протікання процесів відтворення на підприємствах харчової промисловості, чинниками впливу на їх інтенсифікацію, обранням найкращих пропорцій між простим та розширеним відтворенням на підприємствах галузі, пов'язані зі стратегією оновлення основних засобів, залежністю процесів відтворення від змін зовнішнього середовища, вибору інноваційної моделі, особливостей корпоративних прав та ін.

Вивчення питань, пов'язаних із особливістю протікання процесів відтворення на підприємствах харчової промисловості, чинниками впливу на їх інтенсифікацію, обранням найкращих пропорцій між простим та розширеним відтворенням на підприємствах, фінансовим забезпеченням процесу заміни основних засобів та багато інших, вивчені недостатньо. Відсутність комплексного підходу до процесу планування, організації, мотивації та контролю при управлінні відтворенням основних засобів викликала потребу у проведенні наукового дослідження. Але, незважаючи на значну кількість наукових досліджень у сфері управління інвестиційним та інноваційним розвитком харчової промисловості, залишається комплекс питань, які потребують подальшої розробки. Так, певний інтерес становить дослідження взаємодії і взаємного впливу інноваційних і інвестиційних циклів, залежності ефективності інновацій від обсягу їх інвестиційного забезпечення та ін.

Мета статті полягає у визначенні системних взаємозв'язків інноваційного розвитку харчової промисловості та його інвестиційного забезпечення, дослідження впливу інноваційних процесів на характер відтворення основних фондів, як результат – на інвестиційну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи протяжність інноваційного процесу 3–5 років, головну роль відіграють довгострокові та середньострокові інвестиції, які забезпечують фінансування новацій протягом всього життєвого циклу. Інноваційний процес здійснюється в чотири стадії (див. рис.).

Невчасне здійснення нововведень призводить до ефекту «футурошоку», тобто до такої ситуації, коли обставини спонукають здійснювати різкі зміни в короткий період часу з великими витратами ресурсів і надзвичайною напругою. Наслідком того може стати не тільки втрата прибутку, а й взагалі руйнування підприємства або організації [4, с. 35].

Поступове вичерпання потенціалу будь-якої ідеї і заснованого на ній нововведення є об'єктивним і викликається

моральним зносом. Термін вичерпання ефективності нововведень коливається в значних межах і залежить від типу нововведення та його потенціалу. Кращими є нововведення, що передбачаються вже в проекті підприємства і забезпечують докорінні зміни в технологічному процесі або випуск на ринок наукоємної продукції з високим рівнем конкурентної спроможності [1].

Наведені докази переконують у необхідності постійного оновлення продукції і виробництва задля уникнення загрози втрати конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості. Будь-яке підприємство галузі, що хоче вижити в умовах ринку, зобов'язане мати в розпорядженні механізм відновлення і володіти процедурами інноваційного менеджменту [7, с. 154].

Слід врахувати, що нововведення завжди пов'язані з ризиком, проте відмова від них є ще більш ризикованою. Дуже часто необхідність оновлення продукції або технології виникає саме тоді, коли фінансові результати підприємства виглядають добре і складається помилкове враження, що підприємство ще довго може існувати в традиційному вигляді [2]. Динаміка оновлення виробництва полягає в тому, що кожна технологія спочатку повільно набирає темп, прискорює рух. А потім поступово втрачає свій потенціал, оскільки з'являються більш досконалі технології.

Зрозумілим є і те, що управління технологіями потребує великих витрат ресурсів, накопичення великого обсягу знань та інформації; координації значної кількості виконавців, формування попиту на нову продукцію, психологічної підготовки колективу до сприйняття новин. Нововведення пов'язані з перерозподілом ресурсів між діючим та новим виробництвом, з порушенням рівноваги в економічній системі, реорганізацією виробництва, перекваліфікацією робітників. Інколи рішення керівництва щодо нововведень з'являються такими, що, штучно гальмуючи нововведення, можна втратити перспективу на ринку товарів і послуг або взагалі збанкрутувати підприємство.

У механізмі забезпечення інноваційної діяльності важливе місце належить економічним відносинам, що складаються з приводу формування і використання інвестиційного потенціалу суспільства в цій сфері. Під інвестиційним потенціалом інноваційної діяльності розуміється сукупність фінансових ресурсів, що суспільство може виділити для реалізації інноваційних програм [3]. Як відзначають вітчизняні і закордонні дос-

Стадії інноваційного процесу	I. Фундаментальні дослідження в академічних інститутах, вищих навчальних закладах, спеціалізованих лабораторіях. Бюджетне фінансування на безповоротній основі
	II. Дослідження наказового характеру. Проводяться в усіх наукових організаціях і фінансуються як з бюджету, так і за рахунок замовників. Дослідження не завжди є передбаченими і носять тому ризиковий характер
	III. Проводяться дослідно-конструкторські та експериментальні розробки. Проводяться в підрозділах науково-дослідних інститутів, спеціалізованих лабораторіях, підрозділах великих промислових підприємств. Фінансуються як з державного бюджету, так і за рахунок замовників, а також за власні кошти.
	IV. Проводиться процес комерціалізації, починаючи із впровадження у виробництво, виходу на ринок та продажу продукту

Стадії інноваційного процесу

лідники, реалізація можливостей соціально-економічної системи щодо рішення проблем свого розвитку в значній мірі залежить від ефективності використання інвестиційних ресурсів, оскільки їх дефіцит створює значні перешкоди для переходу на інтенсивний (інноваційний) шлях розвитку харчової промисловості. Саме тому проблема залучення інвестицій і реалізації на цій основі механізмів господарювання, спрямованих на структурно-інноваційне відновлення галузі, не втрачає своєї актуальності для всіх країн.

У сучасних умовах все більшого значення набуває розрахунок морального зносу. Поява нових, більш сучасних видів обладнання з покращеними умовами обслуговування та експлуатації часто робить економічно доцільною заміну старих основних засобів ще до їх фізичного зносу. Несвоєчасна заміна морально застарілих основних засобів призводить до того, що на них виробляється більш дорога та гіршої якості продукція [4]. А це зовсім недопустимо в умовах ринкової конкуренції. Варто відзначити те, що визначити реальний розмір морального зносу надзвичайно складно. Його можна визначити лише в експертному порядку. Доцільно обирати такі методи нарахування зносу, які враховують тенденції науково-технічного прогресу, щоб штучно не занижувати амортизацію і цим не консервувати технічну відсталість України через завищення строків експлуатації застарілих об'єктів. Строки експлуатації устаткування становлять у середньому 16–18 років для України проти 10–12 у США і 5–7 в Японії.

Правильне визначення ступеня зносу основних засобів має дуже важливе значення для економіки виробництва, для визначення відновлюваної вартості основних засобів і розміру амортизаційних відрахувань. Необхідно відмітити, що при розгляді питання амортизації в основному економісти приділяють увагу тільки фізичному та моральному зносу. На сучасному етапі суспільного і технічного розвитку особливої актуальності набуває соціальний знос засобів праці, що визначається ступенем розбіжності соціальних характеристик засобів праці з їх суспільно нормальним рівнем. Такі розбіжності можуть виникати внаслідок двох причин: якщо внаслідок зносу об'єкта основних засобів змінились його соціальні характеристики (знизилась безпечність, збільшились шкідливі викиди і т.п.) або якщо змінився сам рівень суспільно нормальних соціальних характеристик (підвищилися вимоги дотримання умов техніки безпеки, зменшились норми максимально допустимих концентрацій шкідливих речовин). В першому випадку соціальний знос являється елементом фізичного зносу, а в другому – морального. Соціальна форма як фізичного, так і морального зносу разом складає єдине поняття соціального зносу. Таким чином, поняття «соціальний знос засобів праці» має відносну самостійність і відіграє суттєву роль при аналізі соціально-економічних процесів, які відбуваються при оновленні виробничого потенціалу.

Залежно від характеру впливу нової техніки і технології на людину (безпосередньо на робочому місці чи опосередко-

вано, через навколишнє середовище) можна виділити два різновиди соціального зносу: соціальний і екологічний. Соціальна форма зумовлена появою нової техніки, яка покращує умови праці, а також змінами в рівні суспільно нормальних норм (перш за все по умовам праці). Екологічна форма зумовлена появою нової техніки, яка в меншій мірі ніж попередня справляє негативний вплив на навколишнє середовище, а також введенням більш жорстких норм та обмежень на ступінь впливу виробництва на навколишнє середовище. Отже, як видно із вище наведеного матеріалу, причиною зносу основних засобів може бути не тільки фізичний і моральний знос, а й соціальний у всіх його формах.

У світовій практиці амортизаційні відрахування є одним із основних джерел фінансування інвестицій – на їхню частку припадає близько 60–70% інвестицій в основний капітал. Саме механізм амортизації дозволяє забезпечити відповідність темпів оновлення основних фондів підприємства темпам зміни техніки та технологій.

В Україні відтворювальна функція амортизації реалізується не повною мірою, що обумовлено суперечностями у використанні амортизації як економічного регулятора: разом із функцією фінансування відтворення основних фондів підприємства амортизація виконує також фіскальну функцію, і держава на певних етапах використовує амортизацію переважно як фіскальний інструмент. В Україні поряд з розбіжностями у механізмах податкової та економічної амортизації існує цілий ряд проблем, які ускладнюють використання останньої та слугують причиною ослаблення її економічно-відтворювальної ролі.

Однією з таких проблем є встановлення амортизаційних норм на основі економічно невідряданих нормативних термінів служби основних фондів, перш за все у промислово-виробничому секторі економіки. Такі терміни визначаються переважно на основі технічних характеристик, тобто враховують фізичний знос техніки. Проте з точки зору стратегії інноваційного розвитку сучасного підприємства важливим є урахування економічних та науково-технічних факторів, які впливають на тривалість строків експлуатації основних фондів та визначають темпи їхнього морального зносу.

Проте ряд теоретичних, методичних та практичних завдань щодо формування амортизаційної політики підприємства потребують удосконалень, зокрема обґрунтування оптимального з точки зору відповідності реальним тенденціям відтворення механізму амортизації підприємств харчової промисловості.

Окрім визначення економічно доцільного терміну служби вибір оптимальних механізмів амортизації на підприємстві передбачає обґрунтування також методу нарахування амортизації, що є досить актуальним і складним науково-практичним завданням. Актуальність обумовлена не тільки вибором оптимальних схем оподаткування, завданнями оцінки ефективності інвестицій в нову техніку та технологію, а й необхідністю формування реального механізму ві-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

дображення зносу основного капіталу. Безумовно, між амортизацією і зносом існує тісний зв'язок, проте амортизація втілює більш складний процес. Знос характеризує зменшення вартості засобів праці, тоді як амортизація слугує джерелом відшкодування цього зносу шляхом поступового перенесення на продукцію вартості основних фондів і перетворення її у грошову форму, накопичення грошових фондів для відшкодування спожитих засобів праці. Адекватність амортизації реальному процесу зносу залежить від вибору методу її нарахування.

Питання про те, який саме метод нарахування зносу є оптимальним, уже тривалий час є предметом наукових дискусій. Ще у 1954 році економісти Фрідріх і Віра Лютц писали: «Впродовж останнього століття економісти шукали «істинний» метод амортизації, який дозволяє розподілити початкову вартість машин по відрізках терміну їх служби відповідно до реального рівня їх зносу. Вони розчарувалися: немає «істинного» методу амортизації, всі існуючі методи є лише умовними правилами, вибір між якими є питанням практичної зручності» [9, с. 7].

Однак вибір підприємством найбільш раціональної амортизаційної політики є запорукою його ефективного функціонування, забезпечення конкурентних переваг, нормального відтворення основних фондів. На жаль, більшість методів нарахування амортизації широко не використовуються суб'єктами господарської діяльності, крім того, законодавчі акти обмежують перелік методів, допустимих до використання.

Необхідно відмітити, що при розгляді питання амортизації в основному економісти приділяють увагу тільки фізичному та моральному зносу. Зустрічаються роботи, в яких по-різному трактують назву того чи іншого виду зносу, але сутність їх однакова. Наприклад, С.Ф. Покропивний розглядає «техніко-економічне старіння основних фондів» і дає таке визначення: «це процес знецінення діючих засобів праці до настання повного фізичного спрацювання під впливом науково-технічного прогресу. Воно характеризується поступовою втратою засобами праці своєї споживної вартості внаслідок удосконалення існуючих та створення нових засобів виробництва, запровадження принципово нової технології, старіння продукції, то виробляється з допомогою цих засобів виробництва [10, с. 107]. Зазначене визначення на сто відсотків ідентичне змісту морального зносу.

На думку А.М. Водянова, при фізичному зносі відбувається також втрата соціальних характеристик основних фондів [8, с. 38–44]. Однак більшість вчених соціальну форму відносять до морального зносу. Традиційне трактування морального зносу основних фондів на підприємствах харчової промисловості припускає його поділ на два види: перший – викликаний здешевленням кінцевої оціночної вартості, другий – зменшенням їхньої продуктивності відносно нових машин.

Відносно новим є виділення в рамках поняття «моральний знос» його підвидів. Причому як у вітчизняній, так і в іноземній літературі можна знайти безліч класифікацій. Це по-

яснюється використанням різних термінів для характеристики однотипного зносу в промисловості. Аналіз деяких класифікаційних моделей і особливості сучасного розвитку економічних процесів дозволяють виділити такі підвиди морального зносу:

- функціональний (вартісний) знос, обумовлений появою продуктивніших і якісніших елементів основних фондів нового покоління;

- технологічний знос, причиною якого є поява нових технологій виготовлення продукції, що викликає неефективність використання наявних основних фондів;

- соціальний знос, обумовлений появою нової техніки, яка поліпшує умови праці, включаючи безпеку трудової діяльності;

- екологічний знос, викликаний появою нової техніки, яка менш негативно впливає на навколишнє середовище, а також норм і обмежень щодо ступеню і характеру впливу виробництва на навколишнє середовище.

Н.А. Єфіменко вважає доцільним об'єднання соціального, функціонального, технологічного і екологічного зносів як підвиду економічного морального зносу основного капіталу. На фоні тих змін, які відбувалися в українській промисловості в останнє десятиліття, обґрунтованим є введення нового виду морального зносу – вартісного, обумовленого втратою вартості основного капіталу внаслідок зміни купівельної спроможності, тобто інфляції [6]. На нашу думку, таке об'єднання є некоректним через узагальнене пояснення. Впровадження нових норм амортизації було викликано значними змінами вартості основних фондів. Період швидкої інфляції викликав викривлення у реальній вартості основних засобів, а проведені переоцінки основних засобів не дозволили виправити ситуацію, що склалась. При введенні в дію Податкового кодексу з 1 квітня 2011 року передбачено пооб'єктний облік основних засобів у межах 16 груп та визначено мінімально припустимі терміни корисного використання основних засобів (див. табл.).

По двох групах основних засобів 1 – земельні ділянки та 13 – природні ресурси амортизація не нараховується. Такий підхід дає можливість здійснювати державі регулювання амортизаційної та відповідно податкової політики підприємств. Зміна амортизаційної політики, у свою чергу, дозволяє оптимізувати процеси відтворення через зміни пропорцій накопичення капіталу для заміни основних засобів. Особливої актуальності такий підхід набуває в умовах прискорення темпів науково-технічного прогресу, що вимагає інтенсифікації процесів відтворення активної частини основних засобів. Особливості відтворення основних засобів визначаються рядом характерних ознак, до яких можна віднести: поступове перенесення вартості основних засобів на вартість продукції, що випускається, рух споживчої вартості та вартості; обіг вартості фондів; часткове відтворення вартості у готовій продукції та її накопичення у грошовій формі; відтворення основних засобів у речовій формі через певні періоди часу, що створює можливість маневрування коштами амортизаційного фонду.

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимі терміни їх амортизації

Групи основних засобів	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
Група 1 – земельні ділянки	–
Група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
Група 3 – будівлі	20
споруди	15
передавальні пристрої	10
Група 4 – машини та обладнання	5
з них:	
електронно–обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 грн.	2
Група 5 – транспортні засоби	5
Група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
Група 7 – тварини	6
Група 8 – багаторічні насадження	10
Група 9 – інші основні засоби	12
Група 10 – бібліотечні фонди	–
Група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–
Група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
Група 13 – природні ресурси	–
Група 14 – інвентарна тара	6
Група 15 – предмети прокату	5
Група 16 – довгострокові біологічні активи	7

На сучасному етапі суспільного і технічного розвитку особливої актуальності набуває соціальний знос засобів праці, який визначається ступенем розбіжності соціальних характеристик засобів праці з їх суспільно нормальним рівнем.

Такі розбіжності можуть виникати внаслідок двох причин: якщо внаслідок критичного зносу об'єкта основних засобів змінилися його соціальні характеристики (знизилася безпечність, збільшилися шкідливі викиди і т.п.) або якщо змінився сам рівень суспільно нормальних соціальних характеристик (підвищилися вимоги дотримання умов техніки безпеки, зменшилися норми максимально допустимих концентрацій шкідливих речовин). У першому випадку соціальний знос являється елементом фізичного зносу, а в другому – морального. Соціальна форма як фізичного, так і морального зносу разом складає єдине поняття соціального зносу. Таким чином, поняття «соціальний знос засобів праці» має відносну самостійність і відіграє суттєву роль при аналізі соціально–економічних процесів, які відбуваються при оновленні виробничого потенціалу. В залежності від характеру впливу нової техніки і технології на людину (безпосередньо на робочому місці чи опосередковано, через навколишнє середовище) можна виділити два різновиди соціального зносу: соціальний і екологічний. Соціальна форма морального зносу зумовлена появою нової техніки, яка покращує умови праці, а також змінами в рівні суспільно нормальних норм (перш за все по умовам праці). Екологічна форма морального зносу зумовлена появою нової техніки, яка в меншій мірі, ніж попередня, справляє негативний вплив на навколишнє середовище, а також введєн-

ням більш жорстких норм та обмежень на ступінь (характер впливу виробництва на навколишнє середовище.

Отже, як видно із вище наведеного матеріалу, причиною зносу основних засобів може бути не тільки фізичний і моральний знос, а й соціальний у всіх його формах. Розглядаючи економічну природу амортизації, доцільно виділити три концепції амортизації: класичну, економічну та фіскальну.

Класична концепція базується на принципах теорії вартості та об'єктивних закономірних процесах обігу засобів праці. В її основі лежить ідея постійної заміни основних засобів, їх відтворення влюбій новій натуральній формі, яка б відображала досягнення науково–технічного прогресу, а не забезпечення повернення авансованої вартості на створення засобів праці. Характерною рисою є відсутність технічної прив'язки знову створених основних засобів з їх попередньою натуральною формою. Згідно з цією концепцією амортизація має забезпечити відтворення основних засобів по вартості, яка б відображала сучасні суспільно–необхідні затрати праці на їх створення. Амортизаційний фонд формується в залежності від потреб відтворення засобів праці. Тому нарахування амортизаційних відрахувань у даному випадку здійснюється з відтворювальної вартості основних засобів, базою для визначення якої являється балансова вартість. Остання приводиться у відповідність грошовим потребам відтворення засобів праці у новій натуральній формі шляхом періодичних переоцінок. Це може бути як дооцінка, так і уцінка.

На перший погляд, негативним моментом класичної концепції амортизації можна вважати те, що у випадку змен-

шення початкової вартості основних засобів унаслідок морального зносу (проведення уцінки) буде мати місце недонарахування амортизації. Таке явище не дає змоги акумулювати в амортизаційному фонді такий обсяг фінансових ресурсів, який би за своєю величиною відповідав розміру раніше авансованих грошових коштів. Це, у свою чергу, змушує виробника до прискорення обороту основних засобів та інтенсифікації процесу їх відтворення, що характеризується вже позитивно. Отже, класична концепція амортизації передбачає необхідність відтворення зношених засобів праці за однаковою відновлювальною вартістю.

Економічна (бухгалтерська) концепція амортизації ґрунтується не на потребах відтворення, а на необхідності перенесення частини вартості основних засобів на вартість продукції, виробленої за їх допомогою у такій величині, яка б точно відображала втрату вартості засобів праці в процесі виробництва та внаслідок морального зносу. Економічна концепція менш вимоглива стосовно критеріїв ефективності використання амортизаційного фонду. Її завданням є покриття затрат понесених на виготовлення продукції.

Фіскальна (податкова) концепція амортизації передбачає звільнення від оподаткування частини прибутку на суму нарахованої амортизації. Норми амортизаційних відрахувань та методика їх нарахування встановлюється податковим законодавством. Як правило, в такому випадку норми амортизаційних відрахувань перевищують економічно обґрунтовані норми. Даній концепції більш притаманний регулюючий характер.

Висновки

Шляхом збільшення норм амортизаційних відрахувань можна посилити внутрішній інвестиційний потенціал та покращити фінансове становище підприємств. А внаслідок їх зменшення будуть збільшені надходження до державного бюджету. Таким чином, нарахування амортизації в податкових цілях регулює відносини підприємств харчової промисловості з бюджетом у відповідності з державною політикою економічного розвитку.

Враховуючи наявність різних точок зору, розкритих в економічній літературі, та узагальнюючи велику кількість поглядів на окремі сторони амортизації, можна відмітити такі її риси:

- амортизація являється найбільш важливим моментом кругообігу основних засобів;
- одні автори отожднюють поняття «амортизації» з поняттям «амортизаційні відрахування». Але ж амортизація представляє собою процес перенесення вартості засобів праці на заново створений продукт, а амортизаційні відрахування являються вартісним вираженням втраченої вартості основних засобів в процесі виробництва продукції та внаслідок їх морального зносу;
- амортизація одночасно поєднує риси статей витрат, які зменшують балансовий прибуток та риси статей доходу і при цьому не впливає на рух грошових засобів. У першому випадку амортизація виступає елементом витрат на вироб-

ництво не пов'язаних з відтоком грошових засобів у вигляді амортизаційних відрахувань, які включаються у собівартість виробленої продукції. В другому випадку амортизація представляє собою частину виручки від реалізації продукції, яка не приносить додаткового притоку грошових засобів;

- завдячуючи амортизації як економічному процесу, втрачена вартість основних засобів у процесі виробництва продукції не втрачається, а зберігається, акумулюючись в амортизаційному фонді;

- теорія амортизації не повинна протиставляти одну концепцію амортизації іншій. Кожна з них є важливою з точки зору забезпечення ефективної заміни засобів праці.

Перспективи подальших досліджень. Оскільки обмеженість джерел фінансування інноваційних процесів на підприємствах харчової промисловості не дозволяє формувати конкурентні переваги товарів за допомогою інноваційної діяльності, тому, як це характерно для кризового періоду, конкурентна боротьба переміщується у площину цінової конкуренції та конкуренції витрат. Тому найбільш важливими цілями подальшого дослідження інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості України мають стати:

- розробку стратегії підвищення інноваційного потенціалу за рахунок зростання інноваційної складової;
- створення моделі модернізації виробництва за рахунок впровадження інноваційних технологій.

Визначаючи завдання подальших досліджень інвестиційної діяльності підприємств, варто відзначити, що серед них найбільш актуальні:

- вдосконалення системи стимулювання інновацій та інноваційних технологій виробництва товарів;
- створення ефективної інноваційної інфраструктури, що забезпечує трансфер результатів сектору досліджень та розроблень в діяльність підприємств;
- створення нормативно-правової бази з підтримки інноваційної діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Анализ некоторых проблем экономического роста в российской переходной экономике / [Астафьева Е., Бессонов В., Воскобойников И., Турунцева М., Луговой О.]. – М.: Институт экономики переходного периода, 2003. – 255 с.
2. Koumanakos P. Canadian net capital stock estimates and depreciation profiles: A comparison between the existing series and a test series using the US (BEA) methodology / [P. Koumanakos, R. Landry, K. Huang, S. Wood / Investment and Capital Stock Division, National Wealth and Capital Stock Section Statistics Canada September 30, 1999.
3. Meinen G. Perpetual Inventory Method. Service lives, Discard patterns and Depreciation methods / Meinen G., Verbiest Piet, de Wolf Peter-Paul. – CBS Statistics Netherlands, July, 1998.
4. Козьменко С.Н. Циклы воспроизводства капитала: монография / [С.Н. Козьменко, Т.А. Васильева, И.Д. Скляр и др.]. – Сумы: Деловые перспективы, 2005. – 221 с.

5. Гордієнко В.М. Амортизаційна політика підприємства та суперечності облікових підходів / В.М. Гордієнко // Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. – Вип. 5. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 153–159.

6. Єфіменко Н.А. Особливості відтворення якості основного капіталу як об'єкта управління // Актуальні проблеми економіки. – №6(108). – 2010.

7. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник

/ Стадник В.В., Йохна М.А. – К.: Академвидав, 2006. – 464 с.

8. Водянов А.М. Промышленные мощности: состояние и использование // Экономист. – 1999. – №9. – С. 38–44.

9. Lutz F. The theory of investment of the firm / F. Lutz. – Princeton University Press, 1954.

10. Економіка підприємства. Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Київ: КНЕУ, 2001. – 528 с.

Г.В. ЛАГУТІН,
д.т.н., професор, Київський національний університет будівництва і архітектури

Концептуальні підходи до управління ресурсним потенціалом підприємства через оцінку ризиків інвестиційних проектів

У статті запропонована методика оцінки ризику інвестиційних проектів, яка включає якісний та кількісний аналіз проектних ризиків з використанням методу експертних оцінок та розрахунку чистої приведеної вартості за проектом.

Ключові слова: оцінка ризику, інвестиційні проекти, методи оцінки ризику проектів, кількісний та якісний аналіз.

В статье предложена методика оценки риска инвестиционных проектов, включающая качественный и количественный анализ проектных рисков с использованием метода экспертных оценок и расчета чистой приведенной стоимости по проекту.

Ключевые слова: оценка риска, инвестиционные проекты, методы оценки риска проектов, количественный и качественный анализ.

The article proposes methods of risk assessment of investment projects, which includes qualitative and quantitative analysis of project risks using the method of expert estimations and calculation of net present value of the project.

Keywords: risk assessment, investment projects, methods of risk assessment projects, quantitative and qualitative analysis.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки свідчить про низьку інвестиційну активність суб'єктів господарювання та, як наслідок, відсутність можливості стабільного розвитку економіки. Реалізація інвестиційних проектів потребує залучення значного обсягу фінансових ресурсів з високим рівнем інвестиційних ризиків, врахування яких є важливим фактором при формуванні та управлінні ресурсним потенціалом підприємства – інвестора у практиці господарювання. Наявність фактора невизначеності при оцінці різноманітних тверджень обумовлює високий рівень

інформаційного ризику для користувачів інформації, пов'язаної з інвестиційними проектами.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В умовах фінансово-економічної кризи оцінка ризику інвестиційних проектів залишається надзвичайно актуальним завданням. Теоретичні та практичні аспекти інвестування знайшли відображення в наукових роботах вітчизняних та зарубіжних економістів: І.О. Бланка, Л. Гітмана, А.П. Градова, А.Г. Загороднього, В.І. Карсекіна, Б. Коласса, С. Естріна та ін. Дослідженню проблеми проектних ризиків присвячені численні наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема Дж. Б. Вільямса, Б.А. Волкова, В.Л. Диканя, В.В. Ковальова, Ю.Ф. Кулаєва, Г. Марковица, Ф. Модильяні, В.В. Новажилова, В.А. Сокольського, Дж. Тобина, І. Фишера, Т.С. Хачатурова, У. Шарпа, Г.М. Шахунянца, В.Г. Шинкаренка та ін.

Незважаючи на пильну увагу вчених до даної проблеми, питання оцінки ризику інвестиційних проектів не втратило актуальності. Зокрема, мають потребу в подальшій розробці питання удосконалення існуючих методик оцінки ризику інвестиційних проектів, враховуючи сучасні умови інвестування.

Метою статті є удосконалення методичних підходів з оцінки ризику інвестиційних проектів з метою забезпечення ефективного управління інвестиційними процесами.

Для дослідження використані напрацювання зарубіжних та вітчизняних вчених з даного питання, а також публікації в спеціалізованих виданнях.

У процесі дослідження застосовувалися такі методи, як аналіз, синтез, методи експертних оцінок, математичного моделювання.

Об'єктом дослідження є показники ефективності інвестиційних проектів, проектні ризики та механізм їх виявлення та оцінки.

Виклад основного матеріалу. Розробка інвестиційних проектів здійснюється в умовах невизначеності. Це насам-